

Реферат на тему: "Три російські реалісти XIX ст."

Тематично-літературні

РЕФЕРАТ

на тему:

Три російські реалісти XIX ст.

До визначних російських реалістів XIX ст. можна віднести таких відомих письменників як Л.Толстой, А.Чехов, О.Бунін, О.Купрін та інші.

ЛЕВ ТОЛСТОЙ

9 вересня 2003 року — 175 років з дня народження російського письменника і громадського діяча. Дослідники творчості Льва Миколайовича Толстого підраховали, що за своє життя він написав понад 500 творів — художніх, філософських, публіцистичних. Грандіозну письменницьку працю Толстого його сучасники оцінювали як безприкладний подвиг. "Історичне значення роботи Толстого, — писав у 1909 році М.Горький, — вже тепер можна розуміти як підсумок усього пережитого російським суспільством за все XIX століття, і книги його залишаться у віках як пам'ятник наполегливої праці, зробленої генієм". Життя підтвердило глибоку справедливість цієї оцінки.

Народився Л.М.Толстой у родовому маєтку Ясна Поляна Тульської губернії у найдавнішій аристократичній сім'ї. Здобув домашню освіту і виховання. Атмосфера, що панувала в домі Толстих, буквально відображена в його творі "Дитинство. Отроцтво. Юність".

У 1841 році, після смерті батьків, майбутній письменник з трьома братами і сестрою переїжджає до Казані, до опікунки П.Юшкової. Шістнадцятирічним юнаком він вступає до Казанського університету на філософський факультет, з розряду потім вчиться на юридичному факультеті. У 1847, не закінчивши курс, залишає університет і приїжджає в Ясну Полян. Наступні чотири роки проводить в пошуку: намагається перевлаштувати побут селян Ясної Поляни, живе світським життям у Москві, поступає на службу канцелярським службовцем у Тульське дворянське депутатське зібрання. Але рутинна служба не задовольняла молодого Толстого.

У період Севастопольської кампанії 1854-1855 років Толстой пише цикл "Севастопольських оповідань", де достовірно показує описав нещадну картину війни. Цикл цей цікавий своїм підходом до опису подій війни, який одночасно дає і цілісний образ, і зображення конкретних героїв. Вже у цьому ранньому творі проявилася народність творчості Л.Толстого. У 1855 році він залишає військову службу і переїжджає до Петербурга. Тут він зблизився з співробітниками журналу "Современник".

На початку 1860-х років Л.М.Толстой здійснив дві поїздки за кордон, а

повернувшись, присвятив себе громадській роботі. Вивчивши систему народної освіти в Європі, він почав видавати педагогічний журнал і відкрив народну школу в Ясній Полянї. Будучи переконаним прихильником скасування кріпацтва, Л.М.Толстой залишився незадоволеним проведеною у 1861 році реформою. Тоді ж він вступив на посаду мирового посередника в одному з повітів Тульської губернії, щоб мати можливість брати участь у захисті селянських інтересів при поділі землі. Це викликало велике незадоволення тульського дворянства, і на Л. Толстого було написано донос. В Ясній Полянї за відсутності Льва Миколайовича було зроблено обшук.

У 1860-1870 роках вийшли два безсмертні твори Л.Толстого: "Війна і мир" (1863-1869) та "Анна Кареніна" (1873-1877). "Війна і мир", за словами самого письменника, — результат надзвичайного авторського зусилля.

Роман цей відразу ж після виходу в світ став широко відомий не лише в Росії, а й за рубежем, досягнувши небувалого успіху. В романі "Анна Кареніна" письменник показав трагедію жінки, яка опинилася у полоні руйнівної пристрасті. У цьому творі Л.Толстой викриває фальшиві основи світського суспільства, показує розпад патріархального устрою, руйнування сімейних устоїв. Світосприйняття індивідуалістичною і раціоналістичною свідомістю він протиставляє самоцінність життя як такого у його нескінченності.

З кінця 1870-х рр. Л.М.Толстой, який переживав духовну кризу, а пізніше був захоплений ідеєю морального удосконалення і опрощення (що породила рух толстовства), приходять до дедалі непримиреннішої критики суспільного ладу. Новий світогляд Толстой висловив у творі "Сповідь" (1882), де розповів про переверот у своїх поглядах, сенс яких він бачив у розриві з ідеологією дворянського класу і переході на бік "простого трудового народу". Цей твір, який містив різку критику існуючого тоді в Росії державного і суспільного ладу, було заборонено цензурою.

Л.М.Толстой прийшов до створення свого власного релігійно-філософського вчення. В основі його — моральні заповіді Нового Заповіту: вимога любові до людей і проповідь непротивлення злу насильством становлять зміст так званого толстовства, яке стає популярним не лише в Росії, а й за кордоном. Ідеї Л.М.Толстого знайшли своє відображення і в його останньому романі "Воскресіння" (1899), в якому шляхом до морального вдосконалення є виправлення своєї провини і звернення до євангельських заповідей.

На початку 1900-х років він написав ряд статей, що викривають всю систему державного управління. Уряд Миколи II виносить постанову, за якою Найсвятіший Синод (найвища церковна установа Росії) відлучає Толстого від церкви як єретика. Це викликало хвилю обурення в суспільстві. В останні роки життя Лев Миколайович Толстой у своєму прагненні до самовдосконалення і в критичному ставленні до себе переживав важкі душевні муки, вважаючи, що сам він живе не зовсім так, як проповідує.

У маєтку, в оточенні сім'ї, він не міг вести той наближений до простонародного спосіб життя, якого прагнув. У ніч на 28 жовтня 1910 року Л.Толстой пішов з Ясної

Поляни в супроводі дочки Олександри Львівни (яка єдина з усієї великої родини повністю поділяла переконання батька) і сів у поїзд Рязанської залізниці. В дорозі він захворів на запалення легенів і 7

Творчість Л.М.Толстого — це надзвичайно велика школа художньої майстерності. Вона є прикладом широти охоплення митцем життєвих явищ, сумлінності, наполегливої, вимогливої праці. Справедливі щодо цього слова М.Горького: "Не знаючи Толстого, не можна вважати, що знаєш свою країну, не можна вважати себе культурною людиною".

А.П.ЧЕХОВ

Антон Павлович Чехов народився 17 січня 1860 р. у м. Таганрозі в сім'ї дрібного крамаря. Його батько, Павло Єгорович, захоплювався церковним співом, керував церковним хором, грав на скрипці. Його здібності передалися і його п'ятьом дітям: Олександр і Антон стали письменниками, Микола — художником, Марія — викладачем, Михайло — актором світового рівня.

Хоча його дружина була проти, Павло Чехов віддав синів до Царекостянтинівської школи, звідки дітей невдовзі прийшлося забрати, оскільки ніяких знань вони не почерпнули.

У 1876 році батько Чехова розорився і переїхав з сім'єю до Москви. Антон залишився в Таганрозі сам, оскільки потрібно було закінчити гімназію. Проте особливих здібностей Антон не виявляв і в гімназії, де восьмирічний курс пройшов за десять років, затримуючись в третьому і п'ятому класах по два роки. Але причиною цього була не бездарність. Йому просто не було коли учитися. Хлопець був дуже зайнятий в батьківській лавці і церковному хорі. І все-таки не будь в житті Чехова церковного хору і співів — не було б його чудових оповідань "Художество", "Архиерей", "Студент", "Святой ночью" з дивовижною красою простих віруючих душ, з блискучим знанням церковних служб, давньоруської мови. Та й втомливе сидіння в лавці не минуло для Чехова безслідно: воно дало йому, за словами І. А. Буніна, "раннє знання людей, зробило його дорослішим, оскільки лавка батька була клубом таганрозьких жителів, місцевих селян, афонських монахів".

Важкі враження дитинства і юності найдуть пізніше відображення в оповіданнях Чехова про дітей. Згадати хоча б такі його оповідання, як "Ванька", "Спать хочется". Є в нього також своєрідна серія оповідань про вчителів— "Человек в футляре", "Крыжовник", "О первой любви". В роки навчання в гімназії майбутній письменник багато читав, писав нариси для гумористичного гімназійного журналу "Заїка", де він проявляв себе також як професійний критик, яскраво і образно розказуючи про прочитане і побачене.

Проте своє майбутнє Антон Павлович вирішив присвятити медицині. В 1879 році, по закінченні гімназії, він отримав невелику стипендію і перебрався до сім'ї в Москву, де й поступив на медичинський факультет московського університету. Проте грошей на прожиття не вистачало, і Чехов починає активно співпрацювати в журналах: пише невеликі оповідання і посилає їх в різні видання. В 1880 році в журналі "Стрекоза"

з'являються перші публікації його гумористичних оповідань, які швидко здобували популярність. Він публікує свої гуморески під різноманітними, смішними псевдонімами: Балдастов, Брат мого брата, Людина без селезінки, Антонсон, Антоша Чехонте..

Літературні заробітки Чехова часто виявляються єдиними прибутками в сім'ї, де він незабаром стає головою великого клану. Саме тому не всі написані Чеховим твори однаково рівнозначні в художньому відношенні. Він пише різні по жанру твори: починає з пародій, від яких переходить до гумористичних нарисів і сценок.

Друкується Чехов також в різних виданнях, де приймають його оповідання, але все ж він надає перевагу журналу "Осколки", де для нього був створений спеціальний розділ під назвою "Осколки московской жизни". Деякі його оповідання тих років дістали дуже схвальні відгуки, і серед них— "Анюта", "Аптекарьша", "Муж". За перші п'ять років Чехов написав таких оповідань близько 400, відтворивши у них людей різних професій і соціальних верств: акторів, лікарів, військових, купців, учителів, літераторів, священиків, чиновників та багато інших. Всі сторони життя ставали об'єктом художніх зацікавлень Чехова. Письменник висміював обивателів, тому комізм та іронія склали головну особливість його творчості.

В 1884 році виходить перший збірник оповідань Антона Павловича Чехова, позитивно оцінений критикою,— "Сказки Мельпомены", в який увійшли шість оповідань з життя людей театру.

1884 рік видався надзвичайно вдалим для Чехова. Закінчуючи університет, він уже був автором таких чудових творів, як "Хирургия", "Хамелеон", "Жалобная книга", "Смерть чиновника", "Толстый и тонкий", які пізніше будуть рахуватися програмними в його творчості. Всі вони вирости з невеликих історій, анекдотів, смішних сценок і по суті перетворилися в сатиричне викриття сучасної Чехову дійсності. Його оповідання— новели— це епічні твори, в яких ставляться великі морально-психологічні проблеми. Чехов у своїх творах— майстер художньої деталі.

1886 рік став переломним у творчості Чехова. Випустивши в світ книгу "Строкати оповідання", він немовби підбив підсумок зробленому, щоб перейти на новий, вищий щабель творчого розвитку.

В своїй літературній діяльності Антон Павлович не забував про те, що він лікар. Лікарі стають головними героями його творів, та й психологію своїх персонажів він описує з чисто медичною ретельністю. Навіть незнайомим з біографією Чехова читачам стане зрозуміло, що письменник створивши такі твори, як "Палата № 6", "Случай из практики", "Скучная история", "Припадок",— лікар за професією. Інші оповідання письменника— "Чорний монах", "Людина у футлярі", "Іонич", "Дама з собачкою",— також стали шедеврами, в яких ми бачимо глибокий аналіз дійсності, даний у викінчених художніх образах. Письменник відмовляється від моральної проповіді, глибоко досліджуючи натомість життєві явища.

Антон Павлович з роками і досвідом стає все більш вимогливим до себе. Тепер він вже не прагне того, щоб відразу опублікувати свої твори, і довго працює над кожним

новим оповіданням. Поступово у письменника з'являються ідеї більш об'ємних творів, і він починає писати повісті— "Степь", "Мужики", "В овраге", "Моя жизнь".

Наприкінці 80-х років Чехов відчуває незадоволення своїми "малими справами", медичинською практикою в провінції, будівництвом шкіл і бібліотек. А після смерті брата він відчуває внутрішнє спустошення. Йому починає здаватися, що він зупинився в своєму розвитку і не бачить ніяких подальших перспектив. Під впливом цих песимістичних настроїв Чехов, уже важко хворий на туберкульоз, вирушає в важку поїздку на Сахалін— місце царської каторги, щоб в подорожуючи набратись нових вражень.

В квітні 1890 року письменник через Казань, Пермь, Тюмень і Томськ вирушив до берегів Тихого океану, долаючи на конях чотири з половиною тисячі верств, і лише під кінець липня він прибув на Сахалін. Те, що він побачив по дорозі на Сахалін і на самому острові, глибоко вразило письменника. Існування тамтешніх людей навіть важко було назвати життям. Ніколи раніше письменнику не доводилось ще зустрічатися з такими безпросвітніми злиднями, дикістю і повним свавіллям представників місцевої влади. Всі ці враження Чехов передав в книгах "Из Сибири" і "Остров Сахалин".

Відразу після поїздки на Сахалін Чехов здійснює велику заграничну подорож. Він відвідує Європу, а потім— Гонконг, Сінгапур. Можливо, контрастність вражень допомогла письменнику ще глибше відчути проблеми острова Сахалін і Росії в цілому.

Незабаром після цієї поїздки, в 1892 році, Чехов перестав займатися лікарською практикою і купив маєток Меліхове під Москвою. Сільський викладач, він на свої кошти збудував школу, допомагав голодуючим. Під час епідемії холери письменник працював як участковий санітарний лікар.

Проте він відмовився від будь-якої винагорода за свою працю, щоб не зв'язувати себе якимись обов'язками.

Тепер А. П. Чехов уже всеросійськи визнаний письменник; одна за другою виходять збірки його оповідань— "Невинные рассказы", "В сумерках".

1888 року він стає лауреатом Пушкінської премії, а в 1900 році— почесним академіком. Це звання письменник дістав одночасно з Л. М. Толстим. Проте невдовзі Чехов виходить з академії разом з В. Г. Короленком на знак протесту, коли туди за розпорядженням Миколи II відказалися прийняти М. Горького.

Новий етап в творчості Чехова пов'язаний з його заняттями драматургією. Чехов був не тільки майстерним художником прози, але й великим драматургом-новатором. Новаторство Чехова-драматурга полягає перш за все у створенні ним нового типу драматичного конфлікту, де на зміну зовнішнім конфліктам прийшла глибинна конфліктність сюжетів і ситуацій. Драматургію Чехова вирізняє і уповільнений темп розвитку подій, відтворення потоку подій, зовнішньо між собою не зв'язаних (замість традиційної "єдиної дії". Спочатку він перероблює деякі свої оповідання на пєси, проте вони не мали великого успіху, як це сталося з його пєсою "Иванов".

Новим етапом в ідейно-творчому розвитку письменника стали пєси "Три сестри"(1901) і "Вишневы сад"(1904), в яких ще більше відчувається художній підтекст

("підводна течія") і релістична символіка з їхньою центральною ідеєю: све пробуджується до нового життя і все збільшується ненависть в людях до обивательщини. Ці пєси були схвально зустрінуті глядачами і критикою. Невдовзі вони були перекладені на іноземні мови.

Чеховська драматургія справила значний вплив на світове театральне мистецтво. "В плеяді великих європейських драматургів,— зауважував Бернард Шоу,— Чехов сяє як зірка першої величини навіть поряд з Толстим і Тургенєвим".

В останні роки свого життя (з осені 1898) Чехов за станом здоров'я змушений був переселитися в Ялту, де й жив, з невеликими перервами, до самої смерті.

В 1901 році Антон Павлович одружився з актрисою Московського Художнього театру Ольгою Кніппер, але насолодитися своїми творчими успіхами і подружнім щастям йому не судилося. В зв'язку з загостренням туберкульозу стан його здоров'я різко погіршився. За порадою лікарів він відправився на лікування в курортне німецьке містечко Баденвейлер. Тут другого липня 1904 року Антон Павлович Чехов помер.

В історії світової культури Антон Павлович Чехов залишився як майстер короткого оповідання і нового типу пєси— трагікомедії. Його вміння знайти точну художню деталь, талант відображення тонких душевних переживань завоювали йому популярність в багатьох країнах світу.

ОЛЕКСАНДР ІВАНОВИЧ КУПРІН

Олександр Іванович Купрін народився 26 серпня 1870 року в м. Наровчаті біля Пензи в родині дрібного чиновника. Рано залишившись без батька, він провів безрадісне "казенне" дитинство спершу в Будинку для вдів у Москві, де перебувала його мати, потім у Розумовському благодійному сирітському пансіоні. У десять років Купріна віддали у 2-гу московську військову гімназію, реорганізовану незабаром у кадетський корпус із суворим солдатським режимом і тілесними покараннями. Поривчастий, гарячий, непокірливий хлопчик зазнав багато лиха через жорстокі корпусні порядки. "Трирічним хлопчиськом мене привезли до Москви, і з цього віку аж до дев'ятнадцяти років я не виходив з казенних закладів". З дитинства Купрін зненавидів насильство, став чуйним до чужого страждання. Осудом сваволі і мрією про свободу перейнято вже перші вірші Купріна-кадета.

У вісімнадцятирічному віці Купрін поступив до московського Олександрівського військового училища. Тут він написав і анонімно опублікував своє перше оповідання "Останній дебют". Цей твір про красу й силу почуттів простої людини визначив наперед одну з провідних тем у творчості Купріна.

Після закінчення училища Купріна у чині підпоручика було направлено у 46-й піхотний Дніпровський полк, що стояв у Проскурові Подільської губернії. Будні глухого містечка, побут і звичаї здичавілого заштатного офіцерства, провінційних міщан описав він згодом у оповіданнях "Дізнання", "Похід", "Прапорщик армійський", "З вулиці", "До слави", "Напівбог", у повісті "Поединок".

Навесні 1893 року Купрін їде до Петербурга складати іспит в Академію Генерального штабу. В академію він не потрапив, і, пішовши з армії, їде до Києва, де

співробітничав в київській щоденній пресі, а потім у житомирських, одеських, ростовських, поволзьких газетах. Фейлетони, судова хроніка, оповідання, передові статті, вірші, нариси, театральні рецензії — такий діапазон газетяра Купріна. Багато чого з цієї строкатої продукції, що нерідко друкувалася під псевдонімами, не враховано й загублено. Велике місце у фейлетонах Купріна займає критика місцевих київських чиновників.

За час свого п'ятилітнього перебування в Україні, з 1894 року, він друкувався в газетах "Киянин", "Київське слово", "Волинь" (Житомир), "Одеські новини". Написані для київських газет нариси склали цикл "Київські типи", що викликають інтерес і донині.

Життя Купріна в 1895-1900 роках було особливо різноманітне й строкате. Прагнучи, за власним висловом, "бачити все, знати все, уміти все й писати про все", Купрін багато їздить по Росії, охоче змінюючи професії, спосіб життя, оточення. Ким тільки він не працював: служив у технічній конторі в Москві, керував маєтком у Ровенському повіті, працював у ковальській майстерні на сталеливарному заводі в Донбасі, допомагав псаломщику в сільській церкві, організував спортивне товариство в Києві. Терплячи нестатки й голод, він тягав великі вантажі в артілі носіїв, грав у театрі м. Суми, брав участь у землемірних роботах у Рязанській губернії.

Найбільш цікавою та плідною для молодого письменника стала поїздка по Донецькому вугільному басейну навесні 1896 року. Купрін оглядав ливарні і рейкопрокатні заводи, спускався в шахти, детально знайомився з технологією прокату, з доменною і мартенівською справою. Цікавлячись становищем робітників і прагнучи наблизитися до заводського середовища, він влаштувався комірником на один із заводів Російсько-бельгійського товариства.

Приїхавши в Донбас із записною книжкою кореспондента київських газет, Купрін вивозить звідти не тільки захоплююче і жваво написані нариси про південну промисловість, а й цілу серію оповідань. До самого Купріна можна віднести слова, що він колись сказав про свого улюбленого письменника Редьярда Кіплінга: "Йому знайомі найдрібніші побутові деталі з життя офіцерів, чиновників, солдатів, докторів, він знає найскладніші подробиці сотень професій і ремесел. Але він ніколи не стомлює своїм величезним багажем... усе це потрібно було йому для того, щоб знати достеменно, не з книг, не за чутками, ті речі й факти, про які він говорить у своїх книгах, щоб читач міг довіряти йому. І в цій довірі полягає одна з таємниць дивовижної чарівливості його оповідань і його великої і заслуженої слави".

Усеросійську популярність принесла Купріну повість "Молох" (1896). Назва повісті символічна: головний "герой" твору — завод, що поглинає "двадцять років людського життя в добу", — уподібнюється ідолу Молоху.

Повістю "Олеся" (1898) і "поліськими" оповіданнями "У лісовій глухомані", "На глухарів" відкривається дуже характерна для Купріна тема "природної людини", сильних, самотніх "дітей природи".

Під кінець 90-х років для Купріна, письменника, який здобув популярність, робота в

провінційній пресі стала особливо великим тягарем. Побував у Ялті, куди Чехов, як магніт, притягав літераторів, художників, артистів. Там Купрін познайомився з Львом Толстим, артистами Художнього театру, там же відбулася така важлива для Купріна зустріч з Чеховим і Горьким, що визначила на багато років наперед роботу молодого письменника. У 1901 році Купрін подарував Чехову "з почуттям великої нерішучості" свою першу збірку "Мініатюри". Під безпосереднім спостереженням Чехова створювалося Купріним оповідання "У цирку" — ця, за висловом Чехова, "вільна, наївна, талановита річ", згодом високо оцінена Львом Толстим.

У 1901 році Купрін приїхав до Петербурга і став працювати редактором у белетристичному відділі журналу "Світ Божий", зблизився з Горьким, став видним учасником "літературної дружини", яку збирав

М. Горький.

У травні 1905 року у шостій книзі збірника "Знання" з'явилася його повість "Поединок" із присвятою Горькому. Того ж року Купрін став очевидцем розстрілу матросів на крейсері "Очаків", допомагав переховати кількох матросів, які врятувалися із крейсера, написав нарис "Події в Севастополі", через який був вигнаний з міста. У роки першої російської революції Купрін переживає почуття розгубленості перед життям, революція уявляється йому з одного боку неминучою, а з другого — він боїться її ("Огидне неучтво покінчить з красою і наукою...").

У роки Громадянської війни письменник разом з відступаючими військами опинився в Ямбурзі, а потім через Фінляндію дістався до Парижа. В еміграції він створює повість "Колесо часу", книги "Купол святого Ісаакія Далматського", "Єлан". Купріна завжди приваблювали герої, які хоча б раз у житті пережили миті "щасливих гармонійних станів", коли в людині поєднуються "розум, сердечне почуття і добрий інстинкт життя". Така гармонія, на його думку, властива насамперед "стихійним душам", людям, якими керують природні, несвідомі, але щирі й добрі пориви.

У написаній за мотивами біблійної "Пісні пісень" царя Соломона "Суламіфі" провідною є та сама думка: лише кохання, всесильне й вічне, зможе вберегти людей від морального виродження. "Багато століть минуло з тих часів. Були і царства і царі, і від них не залишилося й сліду, наче від вітру, що пробіг над пустелею. Були тривалі нещадні війни, після яких імена полководців сяяли в століттях, ніби закривавлені зірки, але час стер навіть саму пам'ять про них.

Кохання ж бідної дівчини з виноградинка й великого царя ніколи не забудеться, тому що міцне, як смерть, тому що кожна закохана — цариця, тому що кохання прекрасне!" — стверджує письменник.

У 1937 році Купрін, смертельно хворий, повернувся до Росії.

Використана література:

1. Літературна енциклопедія. — К., 1996.
2. Всесвітня література в особах. — К., 2000.